

V březnu 1999 tiše odešel ostravský překladatel Jaroslav Teichmann...

(K nedožitým 95. narozeninám jednoho z prvních interpretů
M. Cvětajevové)

Jaroslav Teichmann odešel z Paskova, kde dlouho žil a tvořil, navštěvovaný a často vzpomínáný svými žáky, příznivci a přáteli. Narodil se 13. července 1904 a brzy by se býval dožil 95 let. Poznala jsem ho z korespondence, kterou jsem po tatínkově odchodu roku 1977 pročítala a J. Teichmann mi pomohl svými vzpomínkami v přípravě knihy F. Lýsek: *Život s dětským zpěvem* (Profil Ostrava 1990). Ještě v devadesátí měl Teichmann stále dobrou paměť a živě mi připomínal situace, události a vztahy ve dvacátých a třicátých letech. Spolužáci Jaroslav a František se narodili ve stejném roce, studovali na učitelském ústavu ve Slezské Ostravě a rozuměli si. Oba začali učit v roce 1923. Zatímco František se věnoval hudbě, Jaroslava zaujala ruská literatura.

A tak mi J. Teichmann r. 1990 brzy začal představovat svou knihovnu ze 20.-30. let. Navštěvovala jsem ho pak stále častěji od jara 1992, v roce 100. výročí básničky Mariny Cvětajevové: připravovala jsem na mezinárodní konferenci v Dobříšci příspěvek o prvních překladech Cvětajevové u nás. Zůstala jsem v úctě stát před J. Teichmannem. Byl plachý, ale nakonec přece jen přišel jako posluchač mezi studenty a učitele FF do nedaleké Ostravy debatovat na jedné z přednášek cyklu *Bílá místa*. Ohlásila jsem se vždycky předem dopisem nebo vzkazem a starý pán, jak mu rád říkal kolega Fryščák z Pedagogické fakulty, nás už vyhlížel na schodišti činžovního domu, kde žil, pyšný na to, že se chce starat o sebe sám. Měl stále bystrý úsudek a spolehlivou paměť. A sportoval – vytrvale jezdil na kole! Jednou v den svých devadesátin mi starý pán sdělil, že by mi rád věnoval pro katedru rusistiky na FF Ostravské univerzity některé svazky ze své knihovny. Byly tu i jeho milované knihy z klasické literatury i jeho vlastní překlady knih.

Nebylo to ve dvacátých letech zrovna snadné překládat uměleckou literaturu, ruskou poezii zvláště: kdo všechno vlastně uměl tehdy dobře rusky? A Jaroslav Teichmann byl navíc samouk. Ale při učitelování si zamiloval ruskou klasiku, jež obzory mu otevřel L. N. Tolstoj, jak přiznával. Pro ruskou literaturu žil a hořel.

První překlady poezie M. Cvětajevové byly u nás otištěny v severomoravských časopisech: pod zn. -ý vyšla v Ostravském deníku 16, 1916, č.104 báseň *Na bulváru*. V Olomouci r. 1924 vydal pak v *Evě*, č. 3 úryvky z knihy *Zemnyje primety* O.F.Babler. Až r. 1932 vychází pražská antologie *Nová ruská poezie 1910-1930* a v ní tři překlady Cvětajevové z pera M. Marčanové. V tomtéž roce vydává osmadvacetiletý paskovský učitel J. Teichmann svůj první překlad Cvětajevové: *Vyšel na ešelon Andre Chernier*. Ke své překladatelské práci byl však Teichmann kritický: první překlad Cvětajevové považuje za neúspěšný pokus (v dopise K. L. 12. 2. 1992).

V letech 1932-81 Teichmann přeložil a vydal V. Ivanova, S. Cenského, M. Ju. Lermontova, A. Achmatovovou, E. Bagrického, A. Bloka, M. Šagiňanovou, K. Pautovského, A. Bělého aj. Jedenašedesát Teichmannových překladů je uloženo v Literárním archivu Petra Bezruče v Opavě. Opavský archiv vlastní i 12 dopisů Vadima Morokovina Teichmannovi o problematice interpretace Cvětajevové. V archivu je uložen

i Teichmannův pokus jako jednoho z mála překladatelů Cvětajejové interpretovat unitární báseň skládající se z jednoslabičných slov šestnácti strof: *Vozvraščenie voždja* (originál z r. 1921 Teichmann nazval *Vojvodův návrat*).

Jaroslav Teichmann rád chodil nevyšlapanými chodníčky. A zanechal v nich svým následovníkům trvalou stopu jako nadšený překladatel klasické a moderní ruské poezie i jako vzácný člověk.

Květuše Lepilová

Křížovatky kultury: Střední Evropa z pohledu lingvistiky a literární vědy

Díky Rakouskému ústavu pro východní a jihovýchodní Evropu a jeho brněnské odbočce reprezentované dr. Janou Starek mohli se brněnští slavisté – lingvisté a literární vědci z Ústavu slavistiky a vídeňští slavisté (Institut für Slawistik) zabývat v rámci grantového projektu problematikou Střední Evropy, tématem, jehož aktuálnost se znovu obnovila v 80. letech právě v Rakousku. Kromě politologického a sociologického pozadí je to především celková kulturní situace a jazykové, lingvistické, literární a literárněvědné prolínání a prostupování, které zvláště v meziválečném období činilo ze Střední Evropy pozoruhodnou křížovatkou rozporných jevů a metodologií. Výzkumný tým se zabývá třemi oblastmi: jazykovou situací ve střední Evropě, středoevropským literárním procesem a Střední Evropou jako křížovatkou lingvistiky a literární vědy.

Tomuto bádání, jehož výstupem by měl být nejpozději roku 2002 vydaný syntetický svazek, byl věnován brněnský seminář, který se konal ve dnech 22.–23. června 2000. Pořádal jej Ústav slavistiky FF MU v Brně ve spolupráci s vídeňskými partnery spolu s Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu a jeho brněnskou odbočkou po záštitou děkana FF MU PhDr. Jana Pavlíka, který také pronesl zahajovací proslav o úloze Střední Evropy. Za Rakouský ústav promluvila vedoucí brněnské odbočky dr. Jana Starek.

Na počátku vystoupili brněnský řešitel projektu a rakouský partner prof. Juliane Besters-Dilger a další členové řešitelského týmu. Referenti se zabývali mimo jiné tématem Střední Evropy, jeho rozpětím a pozicí křížovatky, vlivem němčiny na polštinu a ukrajinštinu, historickou koexistencí češtiny a němčiny a jejími důsledky pro strukturu češtiny na ruštinu, slovanskými úředními jazyky v habsburské monarchii, inovačními procesy v lexiku současných západoslovanských jazyků, vídeňským dialektem v textech středoevropských modernistů (Machara, Cankara, Franka, Rittnera), lužickosrbským, českým a německým prvkem ve Střední Evropě, procesem internacionalizace v ruštině, jazykovou podobností ve Střední Evropě (němčina – čeština), „Středoevropankou“ Libuši Monkové a fenoménem východních Slovanů ve Střední Evropě.

Některé příspěvky budou publikovány podle možnosti v čas. Opera Slavica nebo ve sborníku X – Slavica Litteraria, které vycházejí na Ústavu slavistiky FF MU v Brně.

Ivo Pospíšil, řešitel projektu